

ODBORNÝ OPONENTNÍ POSUDEK NA DIPLOMOVOU PRÁCI
„PŘÍČINY A DŮSLEDKY ZMĚN ÚZEMNÍCH PLÁNŮ V SUBURBÁNNÍM ZÁZEMÍ PRAHY“
[DIPLOMANTKA Bc. LENKA ŤOPKOVÁ]

I. POSUZOVANÁ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Oponentní posudek byl vypracován na základě diplomové práce „Příčiny a důsledky změn územních plánů v suburbánním zázemí Prahy“, zpracované v roce 2010 diplomantkou Bc. Lenkou Ťopkovou na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje pod vedením PhDr. Radima Perlína, vedoucího diplomové práce.

II. CELKOVÝ ZÁMĚR (SLEDOVANÝ CÍL) A ZVOLENÁ METODA

Diplomová práce je uspořádána do tří meritorních částí:

- teoretického vstupu do problematiky,
- metodiky výzkumu,
- popisu a analýzy změn územních plánů čtyř konkrétních obcí.

II.1 TEORETICKÝ VSTUP DO PROBLEMATIKY

Úvodní úvaha na teoretické téma je značně kusá a velmi povrchní. Diplomantka velmi rychle dospívá k některým apodiktickým názorům a závěrům, aniž je z předchozího i následného textu zřejmé, co jí k tomuto názoru a závěru vedlo (str. 12: „v Česku je územní plánování čistě technická disciplína“), jakými byla vedena samostatnými úvahami (v zásadě pouze „cituje“ literaturu). Jeden z klíčových pojmů „spatial planning“ odbude celkem jednoznačně jako uměle vytvořený pojem, který se v žádné členské zemi v praxi neužívá (co německý „Raumplan“/?!), aby následně pracovala s celou řadou zcela umělých pojmů (sídelní útvar, zájmy státní správy). Některé právní pojmy (právní terminologie) jsou užity a vyloženy zcela zavádějícím způsobem. Nezasazení do kontextu pak vede k velmi problematickým závěrům (je zájem státní správy „pořizování“, které je dle české právní úpravy nyní výkonem přenesené působnosti státní správy/sic!/?; pokud ano – proč?). Pokud měla práce obsahovat nějaká teoretická východiska, pak se měla především vyrovnat s těmito problémy – což neučinila. I mnohé ze závěrů o ekonomii, zejména o působení trhu ve vztahu k plánovacím systémům je pouze velmi povrchní a kusé, zkratkovité – a tím velmi zkreslující (ostatně: jaký je vztah mezi státním a veřejným zájmem?; mezi veřejným zájmem a zákonem?; co je předmětem státního zájmu?; co je to „veřejné zboží“ – je jím skutečně jí v poznámce uvedený příkladný výčet, například čisté životní prostředí? – a proč?). Stanovení tří hlavních účastníků územního plánování skrze sledované zájmy (obecní zájem – zájem investorů, vlastníků – zájem státní správy) je bez dalšího metodického a pojmového upřesnění zcela zavádějící. Má-li být kompromisem a dohodou tří hlavních účastníků, míní se tím například i kompromisy a dohodnuté rozpory uvnitř těchto účastnických okruhů, to jest například mezi dotčenými správními orgány a jimi sledovanými zájmy navzájem?

Ostatně i užívání jednotlivých pojmů, naprosto základních pro posuzování předmětu – funkční využití, prostorové uspořádání, změny z hlediska polohy (? – diplomantka uvádí mezi nimi zastavěné území, nové plochy, brownfields/!/), změny z hlediska funkčního využití (? – diplomantka mezi nimi uvádí rodinné domy, bytové domy/!/)) a podobně, nejsou vůbec pojmově ukotveny a vyjasněny a diplomantka je užívá v rozporu s praxí (to by jistě samo o sobě nebylo chybou, pokud by tak ovšem činila vědomě a odůvodněně).

Obdobně zkratkovité a prvoplánové jsou exkursy do historie a závěry týkající se sama pojmu „plánování“ jakožto záměrné činnosti. Co rozumí diplomantka „nedávnou minulostí“? Zakládání měst (prokazatelně záměrné v širším smyslu toho slova) ve starověku (Egypt, Mezopotámie, Řecko, Řím, Čína), či v evropském středověku zcela nepochybně v řadě případů vyhovuje zcela definici záměrného, to jest plánovitěho konání (snahy založit a nadále usměrňovat vývoj určitého území byl v Číně například kodifikován pravidly; ale abychom se přidrželi tradic tuzemských – viz vrcholně přemyslovské období v Čechách – založení Českých Budějovic a kláštera Zlatá koruna jakožto mocenské, hospodářské a duchovní regionální výspy královské moci v jinak výsostněm vladařském území pánů z Hradce a z Růže). Měla-li diplomantka na mysli „územní plán“ jako specificky definovaný nástroj (pojem) územní správy, pak se nepochybně jedná o nástroj (pojem) mladší, starý cca dvě století, zrodilví se společně

se zrodem moderního státu (k totalitě směřujícího a na absolutní ovládnutí společnosti aspirujícího modelu napoleonské Francie, jak na to velmi přesně upozorňuje Denis de Rougemont), uplatněný soustavněji v období Napoleona III. a císařovny Eugenie a „hausmannovské“ přestavby Paříže; jako takto specificky pojmenovaný nástroj pak v románském prostoru v Barceloně (Ildefonso Cerdà v plánu pro Barcelonu). Názor, že myšlenky plánování se šířily přednostně ze světa anglosaského, nejsou v souladu s historickou skutečností; velký vliv na vývoj myšlenky o rozvoji území ve Spojených státech měl například Pierre L'Enfant, autor koncepce a plánu města Washingtonu. Jestliže se při definici „územního plánování“ diplomantka přiklání k definici RTPI, měla by zdůvodnit, proč? Není ale účelem oponentního posudku nahrazovat výklad historie plánování. Nicméně nutno konstatovat, že diplomantčino zakrojení do této matérie bylo nad její síly a možnosti – ale asi i nad potřeby této diplomové práce.

Obdobně problematické jsou ovšem i zkratky na téma suburbanizace a jejích raných projevů, stejně jako prezentace myšlenek Ebenezer Howarda. Tvrdí-li diplomantka na počátku, že je nutno především revidovat pojmový aparát, zdaleka ne ustálený, pak bych především očekával, že se pokusí vymezit právě pojem suburbanizace. Ta se projevovala různými způsoby již hluboko v minulosti a zdaleka ji nelze (bez předchozího metodického vymezení) spojit s automobilismem. Pokud s nějakým druhem dopravy, pak se železnicí. Avšak Howardova myšlenka byla vedena zcela jinými pohnutkami a koncepce zahradního města neměla s dnešní pokleslou formou satelitních městeček rodinných domů vůbec nic společného. Nelze ji spojit ani s vývojem v postkomunistických zemích východní Evropy. Jedná se o globální jev ve vývoji městského typu osídlení, které se v minulém roce stalo globálně dominantní formou. Pokud chtěla diplomantka naznačit nějaké hlubší souvislosti, typické pro východoevropský prostor, měla je pojmenovat a obhájit. Urbánní vývoj ve střední a středovýchodní Evropě totiž vykazuje jen velmi omezeně společné rysy, což plyne z historie urbánního vývoje i tradice plánování, jakož i ze zásahů do vlastnických práv, které vůbec nebyly shodné, jakkoliv ovlivňovány z jednoho zdroje.

Jen in margine části 2.2. České územní plánování v evropských souvislostech: jak slouží v ČR, to jest jakou má podobu a jak je v systému plánování zakotven strategický plán? V čem se odlišuje od plánu územního a proč tuto roli neplní (vzhledem k definici uvedené ve stavebním zákonu) územní plán? Politika územního rozvoje není dle stavebního zákona územně plánovací dokumentací! K dalšímu textu lze pouze poznamenat, že je souhrnným přehledem po části názorů na územní plánování (zdaleka ne vyčerpávajícím), ale především nikterak souřadným s poznatky a závěry třetí meritorní části, to jest s obsahem změn jednotlivých zkoumaných a „analyzovaných“ obcí.

II.2 METODIKA VÝZKUMU

Metodika výzkumu postrádá některé zcela zásadní náležitosti. Jednak zdůvodněnou volbu kritérií (pro účely této práce byla užitá dvě kritéria, a to existence starší územně plánovací dokumentace a existence občanských sdružení), přestože se v případě územního plánování jedná o aktivitu mnohavrstevnatou a tedy z hlediska metodického přístupu nepochybně multikriteriální. V souvislosti s volbou dvou kritérií pak nemělo smysl určovat kritériální váhy, neboť ty byly fakticky uplatněny (bez srozumitelného odůvodnění) již výběrem těchto dvou kritérií.

Skutečnost, že obec měla k dispozici územní plán, plyne celkem pochopitelně ze skutečnosti, že byly zkoumány a posuzovány změny. Mělo-li být zkoumáno větší množství provedených změn, pak nepochybně mělo smysl zabývat se obcemi se staršími plány s delším vývojem.

Smysl existence občanského sdružení jako rozlišujícího znaku oponentovi uniká. Zejména, pokud nebylo předem postavení a smysl těchto sdružení definován a zařazen do širšího rámce, z něhož by bylo možno dovodit občanským sdružením sledované cíle, které téměř s jistotou představují jen určitý segment zájmu, obvykle deklarovaný jako zájem veřejný. Tuto deklaraci však nelze vzít bez dalšího za nezpochybnitelnou skutečnost.

II.3 ZMĚNY ÚZEMNÍCH PLÁNŮ ČTYŘ KONKRÉTNÍCH OBCÍ

„Metodicky“ byly zvoleny čtyři obce v sousedství Prahy (Vestec, Jesenice, Květnice, Velké Přílepy), a to podle toho, zda disponovaly územním plánem z devadesátých let a zda je v obci občanské sdružení. Po té byl již výběr proveden náhodnou volbou. Už sám tento výběr do značné míry zpochybňuje smysl práce a zjevně není s to poskytnout o důvodech a průběhu suburbanizace věrohodnou informaci. Po velmi široce založeném a rozkročeném všeobecném (a proto velmi povrchním) úvodu se diplomantka noří do zcela konkrétní podoby územního plánu

obce, a to obcí malého rozsahu, pro něž z jejich velikosti plyne celá řada specifík i s ohledem na podobu plánovací činnosti a plánovací dokumentace (souběh územních a regulačních plánů například).

Jednotlivé obce jsou po té popsány; je popsán postup při vydání územního plánu, obsah jednotlivých změn a názory (dosažitelné osobním pohovorem) politiků a občanských sdružení. Zakončena je každá jednotlivá obec „zhodnocením“ změn územně plánovací dokumentace. Přestože se celá tato pasáž nazývá popis a analýza změn, nejedná se fakticky o analýzu, to jest o zhodnocení, uzavírající analytický proces a neskýtá žádné významnější informace. Vadné metodické východisko se, žel, trvale a důsledně promítá. Popisuje-li diplomantka rozsah k zastavení určeného území a skutečný rozsah jeho využití, ničím nenapovídá, co bylo skutečnou příčinou. Špatně stanovená koncepce? Nesprávný odhad možností obce? Co lze v této věci zjistit u občanských sdružení, jaká je škála jejich názorů? Jaké mají zázemí? Na všechny tyto otázky, žel, tato diplomová práce neodpovídá.

III. ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ

Předložená diplomní práce představuje pokus o popis a částečnou analýzu některých jevů souvisejících se suburbanizací Prahy, kterou následně demonstruje na čtyřech příkladech, jejichž výběr ale oponentovi uniká. Analýza je pouze dílčí, spíše se jedná o rozšířený popis, a nezachycuje proto některé zásadní skutečnosti a jevy, které suburbaní vývoj v nejbližším atrakčním prostoru Prahy v posledním dvacetiletí charakterizují. Zřejmě by bylo vhodnější zúžit zadané téma a trvat pak na jeho důkladnějším zpracování – z hlediska rozsahu by méně v tomto případě bylo více.

Oponent závěrem konstatuje, že téma diplomové práce „Příčiny a důsledky změn územních plánů v suburbaním zázemí Prahy“ naplněno nebylo.

Na základě výše uvedených skutečností navrhuje oponent klasifikovat tuto diplomní práci známkou:

V Praze dne 23. září 2010

Zpracoval: Jiří Plos
Na Farkáně I. 11/133
150 00 Praha 5 – Radlice

